

Egy évvel ezelőtt hírül adtuk, hogy Hajtmanszki Zoltán megalapította a világ legkisebb fotóboltját. Most arról számolhatunk be, hogy túl kicsi volt ahhoz, hogy eltartsa önmagát, így nem létező kapuit bezárta. A fotóművész azonban nem jött zavarba, hanem helyette készített egy könyvet, egy albumot, amely mesés budapesti fotókat rejt. Persze ez nem ment egyik napról a másikra, hiszen csaknem két évtizednyi fotózást dokumentál. Ebben az életmű-kötetben lapozgattunk a szerzővel.

- Azért lett ez ilyen vaskos - kétszáz fotó sorjázik benne -, mert a kisbolt valamennyi fotó ját bele akartad zsúfolni?

- A bolt sajnos nem egyszerű történet. Nem volt rentábilis. Váratlan költségek merültek föl, kiderült, hogy nem voltam kellően előrelátó, óvatos és nem számoltam elég alaposan utána. A többi galériához képest jól ment a bolt, de nem eléggé.

Annyi tanulság származott belőle, hogy a fotó dísz tárgy funkciójára fölhívta a figyelmemet. A könyvre visszatérve, 18 év munkáját tartalmazza. 1985-től a mai napig készült fotóimból válogattam. Ennél szűkebbre nem lehetett „szabni” a terjedelmét.

- Lehetett volna két kötetbe rendezni...

- Fölmerült ez is, de mivel ez a könyv nagyon hosszú időt átívelő munka gyümölcse, alaposan és többszörösen át- meg átszerkesztettem. A legfőbb korlátot a költségvetés szabta. Ennyit vállalhattam. Ebben a formájában tekinthetem a 18 évig tartó sétáimat egy képpel írt regénynek.

- Erről szól a hivatásos kószáló szerepe...

- Igen. Amikor befejeztem a riporterkedést és megjelent a menekültekről szóló albumom, azt a kérdést tettem föl magamnak, hogy mi is vagyok tulajdonképpen? Mit fogok csinálni? Melyik világot akarom megmutatni az embereknek? Akkoriban már jelentős anyagom gyűlt össze a városról és tulajdonképpen abból éltem. Kíváncsivá tett, hogy mit vált ki az emberekből az, amit csinálok. A városfotóim mindenkiben örömet, csodálkozást keltettek, amikor olyan részleteket fedeztek föl fotóimon, amelyek mellett nap mint nap elmennek. A fotókba sűrített gondolatok is pozitív reakciókat váltottak ki az emberekből. Úgy éreztem, hogy ez a műfaj építő, míg a riportfotóim nézegetése közben még a kávéscsészét sem tették le a kezükből. Pedig éppen egy földön fekvő, szerencsétlen menekültről készített képet néztek. Úgy éreztem, hogy ezekkel a képeimmel mások életét is megszorítom, de a világot nem tudom megváltoztatni.

Választanom kellett, hogy mi végre vagyunk mi itt, mire születtünk? A szomorúság fokozásához járuljak hozzá vagy a szépség átéléséhez segítsen az embereket? Úgy döntöttem, hogy ez utóbbit választom.

- Eddig csak fekete-fehér fotóidat láttam. Hogy állsz a színekkel?

- Valóban nem jellemző rám a színes fotózás. Egészen a legutóbbi időig úgy éreztem, hogy a színek elterelik a figyelmet a lényegről, a téma varázsáról, a fényről magáról. A színes fotó nem adja vissza, amit látunk: nem olyan árnyalt, nem olyan finom, nem annyira átmenetes és nem képez olyan teret, mint a valóság. A digitális fényképezés már közelít ahhoz a fényvilághoz, térészleléshez, amit látunk. Mostanában kezdtem el a digitális fotózással foglalkozni, de még nincs számottevő anyagom. Tanulom ezt a technikát. Ez ugyanúgy külön szakma, mint a fekete-fehér fényképezés.

- Ez dicséretes szerénység egy fotóstól, hiszen a digitális fotózásról azt terjesztik, hogy ilyen kamerákkal mindenki kitűnő felvételeket tud készíteni...

- A világ nagyon furcsa. Egyrészt az amatőrök azonnal felvették ezt a technikát, mégis a profik

világában válik igazán kreatívvá és hasznossá.

- A könyved címlapja: az eső utáni csillogó kockakövek, egy szűk esti utca végén botorkáló villamos látványa nem éppen derűt sugároz. Az embereket is nagyon óvatosan, apránként adagolod. Mintha féltened a várost az embertől.
- Valóban, igyekeztem a könyvemben „játszani” az emberrel. Ebben a kötetben nem az első oldalon mondom ki, hogy miről is szól. Először körülírom. Erre utal a furcsa nyelvi keveredés is. A címlapon a nevem magyarul olvasható, de a cím egy angol és egy francia szót tartalmaz. A képjegyzékben pedig a magyar keveredik az angollal. Ezzel azt akartam elkerülni, hogy a képszövegek túlságosan konkrétak legyenek. A könyv a képek nyelvén beszél, én is ehhez értek, és több szöveg csak zavaró lenne. A képek bontsák ki a könyvem világát! Eleinte tényleg úgy tűnik, mintha ebben a világban kevesebb ember létezne, mint az általuk megtapasztalt, megismert világban. Mégis, minden egyes képen az ember által teremtet világ nagyon is emberi hangulatait élhetjük át. Az emberléptékűséget keresem a város hangulataiban. Azt, hogy az ember által készített tárgyak miként illeszkednek a környezetbe. A legintimebb emberi környezetben pedig megjelenik az ember is. Annak ellenére, hogy utcákat, épületeket, szobrokat, különböző tárgyakat ábrázolnak a képek, azok mégis az emberről szólnak.
- Kétségtelenül éles szemmel veszed észre az évszázados árvíz-szintjelzést, a kapun alig olvasható gyártási évszámot a múlt század elejéről, az épületek homlokzatain rejlő domborműveket és cégjelzéseket. A jelzés-ember ugyanakkor időtlenné is teszi a fotóidat. Hiszen az ember a kulturális jelekkel rögtön azonosítja is a korszakot. - Visszatérve a riporter korszakomra, akkoriban úgy éreztem, hogy diszharmónia vesz körül. Én viszont arra törekszem, hogy a harmóniát keresem, azt mutatom meg, mert azzal segíthetek a mai világban. Nagyon ki vagyok élezve a harmóniára.
- A Duna-parti pecás felvételed annyira kortalan, hogy a XX. század legelejétől napjainkig bármikor készülhetett volna. Hiányoznak a dátumozást segítő kulturális szimbólumok.
- Pontosan ezzel a céllal készült.
- A szobrokat is újrafogalmazod...
- Nem arról szólnak a sétatím, hogy a valóságot fotókba keretezem és zsebre vágom. Ezek a kószálások a világ szép és jó dolgai feletti folyamatos elmélkedésről szólnak. A magammal vitt gondolatokhoz igyekszem megtalálni a gondolataimra rímelő látványokat. Másokkal is láttatni akarom azt, amit én látok.
- Mi a stratégiája kószálásoknak? Céltalanul jársz-kelsz vagy tudatosan keresed a témáidat?
- Még a nagyon havas felvételeim sem mind úgy készültek, hogy fényképezni indultam. Kamera persze van nálam. Máskor viszont elindulok, ha látom, hogy különleges fények világítanak.
- Akár egy ószeres a múlt században, benyitsz a házakba, de te nem veszel, hanem viszel. A látványt viszed magaddal.
- A kilencvenes évektől kezdve egyre nehezebb a dolgom, mert bezárták a házakat. Hála Istennek, a legtöbb helyre még időben bementem. Végigjártam a Józsefvárost...
- Szisztematikusan...
- Igen, sőt azt is mondhatom, hogy végiglaktam a várost. Legalább tizenöt helyen laktam.
- Egyik-másik képed belülről készült.
- Bekérdeztem az emberekhez. Régen be is engedtek. Ma már biztos, hogy az első kezük ügyébe eső nehéz tárgyat vágnák a fejedhez, ha be akarnál menni. De már be sem jutsz, mert a kapuk be vannak zárva, súlyos, ronda rácsok állják az utadat.
- Ez újabb témát adhat.
- Mostanában emberekre „vadászom”. Intim utcai jeleneteket, elkapott zsánerfotókat készítek.

- Hogyan fogadják ezt az emberek? A személyiségi jogok és a jogbiztosok korában...

- Meglepően jól. Annak ellenére, hogy ez is úgy működik, mint a paparazzo fotózás. A különbség az, hogy én nem sztárokat fotózok, és nem akarom eladni a képeket a pletykalapoknak. Erre van egy történetem. Lefényképeztem egy - mint kiderült - frissen egymásba habarodott szerelmespárt. A férfi éppen beleharapott a lány nyakába, aki ezt frenetikus örömmel nyugtázta. (A könyv 94. oldalán látható kép - a Szerk.) Ezt a képet is árulom és az egyik vevőm fölismerte bennük a barátait. Megvette és elvitte nekik, közel egy évvel a felvétel készítése után. A kép szereplői fölhívtak, meglátogattak és hosszan beszélgettünk. Kiderült, hogy zeneművészek. Megajándékoztam őket a fotóból készített képeslappal.

- A képek formátuma egészen változatos. Milyen gépekkel dolgoztál?

- 18 évvel ezelőtt nem Leicával kezdtem... Van köztük Prakticával és Yashica Mattal készített fotó is, de van olyan, amit már az első Olympussal, az első és a második Mamiyával csináltam. De nem győzöm eléggé hangsúlyozni: abból a szempontból, hogy a kép miként őrzi meg a valóság hangulatát, teljesen mindegy, hogy milyen kamerát használsz. Az a fontos, hogy ki áll a kamera mögött és át tudja-e hozni a gépen az élményt.

Zétényi Zoltán (FotoVideo 2004. március)